

UDK 398.332(497.16Boka Kotorska)"1944"

**Активност бокелских прегалаца у
Београду 1944**

Саша НЕДЕЉКОВИЋ

ЗБОРНИК РАДОВА
ИЗ НАУКЕ, КУЛТУРЕ И УМЈЕТНОСТИ
*A COLLECTION OF WORKS IN SCIENCE,
CULTURE AND ART*

Активност бокелѝских прегалаца у Београду 1944

Саша НЕДЕЉКОВИЋ

Бокелѝски прегеоци у Београду нису били теразијски Бокелѝи и нису мировали под окупацијом током Другог светског рата. Прегеоци из Боке радили су дуже време на окупљању Бокелѝа који су живели у Београду ради оснивања Акционарског друштва „Бока“ за поморско и речно бродарство. Тражили су прво усмену сагласност осталих Бокелѝа који су живели у Београду ради њиховог учешћа у оснивању акционарског друштва. Молбу и правила планираног друштва састављао је др Васо В. Пипер, доктор права, финансијски саветник и управник Царинског завода у Београду. Био је у родбинским везама са капетаном Пером Шпаровићем. Прегеоци су припремили молбу Министарству народне привреде ради одобрења оснивања друштва у складу са чланом 8. Закона о акционарским друштвима. Уз молбу су припремили уверење Трговачког суда за сваког потписника, да може пуноважно располагати са својом имовином. Изјавили су да ће учествовати најмање са по десет акција сваки од њих у предузећу за које су тражили одобрење. Припремили су пројекат друштвених правила у два

равногласна примерка, оба са власторучним потписима свих предлагача. Своју молбу образложили су:

„Бока которска, природна излазна лука Србије на море и наш најизразитији приморски и поморски крај, који је увек у својој историји живео с морем и од мора, остао је услед рата скоро без иједне једине своје лађе.

Саобраћај нашег приморја са његовом ближом и даљом околином, као и саобраћај у бококоторском заливу, а особито прекоморски трговачки саобраћај не може се ни замислити без бродарства. Бокељи који су од старине познати као добри поморци, уколико их остане после овог страшног рата, не могу се замислити без својих бродова нити су то у својој дугој историји до данас икада били.

О бродарству уопште, а понаособ Боке которске као луке Београда, треба на време, тј. већ сада мислити и на њему радити, зато ми Бокељи сматрамо за дужност, да се већ сада тим питањем позабавимо и приправимо све претходне радове за час кад исте буде могуће провести у дело.

Пошто су приправни радови око стварања бродарства

Sl. 1 | Поглед на Београд са друге стране Саве

више мање формалне природе, које треба извршити, да се узможе друштво формирати уписом капитала, то смо најпре приступили овом раду, а капитал смо међутим назначили само јер исти у правилима мора бити назначен да би се могло добити односно одобрење за рад. Назначени капитал у правилима није ни издалека онај који треба да буде, али ће исти на самој оснивачкој скупштини бити повишен до мере која буде потребна.

Из свих тих разлога потписати моле Министарство народне привреде за одобрење оснивања овога друштва, као и за одобрење правила која су приложили.

Београд, априла 1944.”

У претходном нацрту образложења молбе из 24. марта 1944. стајало је: „.... Саобраћај између Боке которске и њене ближе и даље околине, а исто тако и саобраћај у самом заливу бокоторском, као и прекоморски саобраћај уопште, не може се ни замислити без постојања бар неког, за почетак макар и мањег бродарства. А Бокељи који су од старине познати као добри поморци, уколико их остане после овог страшног рата, не могу се

замислити без својих бродова нити су то у својој дугој историји до данас икада били.

Према томе проблем бродарства Боке и Бокеља поставља се већ данас као један од главних проблема тога краја, а после рата ће се испољавати свакако још и јаче.

Али, створити једно ново бродарство, макар и у циљу обнове, огроман је посао и потписати потпуно свесни свих тешкоћа с којима је такав посао скопчан, сматрали су најцелисходнијим за солидност предузећа, да исто у почетку оснују са скромнијим капиталом, који се може доцније постепено, са одобрењем Министарства и у границама могућности повећавати, како би могао одговорати односним стварним потребама.

Из свих тих разлога потписати моле Министарство народне привреде за одобрење оснивања овога друштва, као и за одобрење правила која су приложили у нади, да ће Бока которска, та природна излазна лука Србије на море, у заједници са својим залеђем понова оживети и прорадити и да ће старо и славно име вековне поморске традиције „Бока“ понова процветати.

Београд, 24 марта 1944. „У ранијим нацртима молбе био је део текста који је касније избачен и у коме су наведени почетни разлози, зашто су бокељски прегаоци одлучили да баш у таквим неповољним околностима оснују поморско друштво: „ ... Али створити једно ново поморско бродарство, макар и у циљу обнове, огроман је посао и Бока ће се вероватно морати испочетка задовољити подмирењем својих најхитнијих потреба, а да њено бродарско особље не би остало без посла и хлеба, потребно је омогућити му да упражњава слободно свој занат и у речном бродарству.

Потписати су стога познавајући прилике свога краја и сматрајући да треба благовремено окупљати све живе, па макар и најситније националне снаге за велико дело народне и државне обнове, сматрали својом дужношћу да започну овај посао оснивањем акционарског друштва, за које моле од Министарства народне привреде из разлога напред наведених, потребно одобрење, како би старо и славно име вековне традиције „Бока“ поново оживело и процветало.”

У правилима под тачком 2 било је предвиђено да се диште друштва буде у Београду а лука припадности и Дирекција за поморско бродарство били би у Котору. Разговори су вођени у канцеларији Р. Жуткића у Београду у улици Браће Југовића бр. 2а.

Од Бокеља који су се налазили у Београду били су позвани: Рад. Жуткић, др Васо В. Пипер, капетан Перо Шпаровић, капетан С. Желалић, Н. Дабовић, капетан Н. Лазари, инжињер В. Ђуровић, професор Универзитета у Београду, Нико Гојковић, др Руд. Сарделић, државни саветник у пензији, капетан Тихомир Дабиновић, Мил. Рамадановић, капетан Св. Ћивановић, Гојко Гојковић, Л. Перчиновић, инжињер В. Јовановић, В. Ћеловић, др Љ. Васиљевић и др Бр. Каигурић. Били су спремни да уђу у друштво Рад. Жуткић, др Васо В. Пипер, капетан Перо Шпаровић, капетан С. Желалић, Н. Дабовић, инжињер В. Ђуровић, Мил. Рамадановић, капетан Св. Ћивановић, Гојко Гојковић, инжињер В. Јовановић, В. Ћеловић, др Љ. Васиљевић и др Бр. Каигурић.

Београд су октобра 1944. ослободили Црвена армија и партизани. Никаква приватна акционарска друштва више нису била могућа. Ипак треба да се зна да бокељски прегаоци ни током тешких година окупације нису прекинули сву своју активност, нису се притајили чекајући ослобођење, него су припремали оснивање Акционарског друштва за поморско и речно бродарство „Бока“. Тежили су да обнове поморство Боке и да прво дају посао незапосленим бокељским поморцима, ако треба и пловидбом на рекама и да касније повежу Боку са луком Београд и Србијом. Тражили су усмену сагласност осталих Бокеља који су тада живели у Београду ради учешћа у оснивању акционарског друштва. Из нацрта молбе од 24. марта 1944. види се да су били свесни свих тешкоћа око оснивања друштва. У ранијим нацртима молбе био је део текста који је касније избачен а у коме су наведени почетни разлози, зашто су прегаоци хтели да управо тада оснују поморско друштво. Васо В. Пипер се, као члан напредне омладине пре Првог светског рата под Аустроугарском монархијом борио за ослобођење и уједињење, па се ни током окупације у Другом светском рату није притајио и чекао да буде ослобођен, него се са осталим бокељским прегаоцима припремао за деловање током и после рата. Прилагодивши се приликама, тежили

су да бокелски бродари док траје рат раде у речном бродарству. После рата требало је да се врате поморском саобраћају. Акцију бокелских прегалаца прекинуо је долазак комуниста на власт 1944. Они су онемогућавали акционарска друштва и тежили да спрече везу Боке Которске са Србијом. Боку Которску хтели су да припоје Црној Гори и од њих планираној црногорској нацији. У њиховим плановима није било пожељно акционарско друштво које је тежило да повеже луку Београд са Боком Которском.

Напомена: Документација из заоставштине Васе В. Пипера налази се у поседу породице Васе Пипера у Београду.